

УДК 378.046-021.68:616-051:34(045)

Валерій ХАРКІВСЬКИЙ,
Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРНО- ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню структурно-функціональної моделі розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Автором на основі аналізу науково-педагогічної, спеціальної літератури та результатів експериментального дослідження виявлено, що дана модель складається із трьох взаємопов'язаних блоків: методологічно-цільового, технологічно-комунікативного, діагностично-результативного.

Ключові слова: *правова компетентність, фахівці медичної галузі, післядипломна освіта, модель.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Тенденції розвитку сучасної України як незалежної демократично-правової держави, визнання основних прав і свобод людини, приведення до відповідності світовим та європейським стандартам вітчизняного законодавства актуалізують потребу розвитку правової компетентності фахівців й неперервної їх правової освіти, незалежно від віку та стажу професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Загаль-

© Харківський В.

ні проблеми реформування вищої медичної школи досліджували К. Амосова, І. Булах, В. Краснов, І. Кузнецова, М. Тимофієва, О. Юдіна.

В. Бабаліч, Л. Добровська, В. Корзуніна, М. Мруга присвятили свої роботи визначенню особистості підготовки лікарів.

Наявні роботи вітчизняних науковців із правової компетентності (А. Венгерів, С. Воєводіна, М. Городинський, І. Дарманська, В. Одарій, В. Олійник, М. Подберезський, В. Камінська, Я. Кічук, В. Сальников, О. Саломаткін, О. Черемісіна та ін..) стосуються її різних аспектів: правової свідомості, культури, моральності, технологічності й практично не зачіпають безпосередньо питання розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті та побудови її досконалої моделі.

Мета статті – на основі аналізу науково-педагогічної, спеціальної літератури, результатів експериментального дослідження теоретично обґрунтувати структурно-функціональну модель розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізуємо наявні моделі формування та розвитку правової компетентності фахівців й моделі формування та розвитку особистих характеристик фахівців медичної галузі.

Д. Коваленко пропонує модель професійно-правової підготовки в системі безперервної освіти інженерів-педагогів, що має чотири етапи, в кожному з яких є своє конкретне завдання та забезпечується вивчення певних навчальних курсів. Тобто професійно-правова підготовка у відповідності до запропонованої моделі повинна здійснюватися за чотирма рівнями. Перший рівень – теоретико-правовий – формує мотивацію до педагогічної діяльності та сприяє найкращій адаптації до навчання, формує вміння захищати свої права як суб'єкта навчання в сучасних навчальних закладах. Також, на цьому рівні, здійснюється процес засвоєння теоретико-педагогічних знань. Другий рівень – змістовно-правовий – полягає у формуванні правових знань законодавства України. Третій рівень – професійно-практично-правовий. На цьому рівні здійснюється формування вмінь виконувати професійно-педагогічну діяльність із використанням правової бази

освіти на рівні спеціальності. Четвертий рівень – творчий, на якому відбувається формування вмінь зі створення нормативно-правової бази на рівні навчального закладу [3].

Погоджуючись із науковцем щодо необхідності формування мотивації до фахової діяльності, вважаємо, що в той же час обов'язково потрібно формувати (у студентів) і розвивати у фахівців будь-якої галузі мотивацію до розвитку правової компетентності, саморозвитку та самовдосконалення, а також сприяти формуванню у них правових ідеалів. Також, на наш погляд, доречно було б при розробці моделі врахувати наявний рівень розвитку правової комунікабельності.

О. Іваній у статті “Структурно-функціональна модель формування правової компетентності майбутнього вчителя” на основі системного, аксіологічного, діяльнісного та компетентнісного підходів з урахуванням концепції моделювання особистісно орієнтованих освітніх середовищ, обґрунтував створення структурно-функціональної моделі формування правової компетентності майбутнього вчителя. Модель являє собою цілісну, динамічну педагогічну систему та складається із чотирьох блоків: цільового (стратегічні орієнтири, цілі й завдання, спрямовані на розвиток правових компетенцій студентів); змістового (структурні компоненти правової компетентності); технологічного (принципи, педагогічні умови, відповідні етапи, методи, форми і технології формування правової компетентності); контрольно-оцінного (діагностика правової компетентності і внесення коректив у отриманий результат) [2].

Аналізуючи запропоновану науковцем структурно-функціональну модель нами зроблено припущення, що даний процес можливо удосконалити завдяки врахуванню мотиваційно-рефлексивного та комунікативно-превентивного компонентів.

Однією з найбільш споріднених із темою, над якою ми працюємо, була робота В. Ситяніна, в якій науковцем розроблена й обґрунтована модель правової компетентності науково-педагогічних працівників вищої школи, що містить структурні складові (компоненти правової компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, поведінковий та їх показники) і функціональні складові (компетенції:

аналітико-прогностична, організаційно-управлінська, право виховна, профілактична, правозахисна) [6]. Однак, автор, вирішуючи дану проблему, мав би розглядати процес не формування, а розвитку даної компетентності у науково-педагогічних працівників вищої школи, адже формувати дану компетентність в особистості починають ще з вивчення предмета “Основи правознавства” у загальноосвітньому навчальному закладі.

Аналіз наведених моделей дає підстави стверджувати, що жодна з них не дає повного уявлення щодо розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, отже перейдемо до розробки авторської структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Ефективність розробленої моделі має забезпечуватися основними обставинами: результативність моделі загалом залежить від результативності функціонування її компонентів [4].

Структурно-функціональна модель системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті містить три блоки, а саме: методологічно-цільовий, технологічно-комунікативний, діагностично-результативний (рис.).

Методологічно-цільовий блок включає мету, завдання, методологічні підходи, принципи, функції.

Мета. Полягає у необхідності розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, встановленні тісного зв'язку медицини, біоетики і юриспруденції з метою дотримання прав людини, серед яких одним із основних є право на здоров'я, наголосив у своєму зверненні Почесний президент Української медико-правової асоціації, директор Інституту медицини праці АМН України, академік НАН та АМН України, доктор медичних наук, професор Юрій Кундієв, а ректор Академії адвокатури України, президент Спілки адвокатів, член-кореспондент Академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України Тетяна Варфоломеева підкреслила важливість об'єднання зусиль медиків і юристів для становлення і розвитку медичного права в Україні, загалом і

правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті зокрема [1].

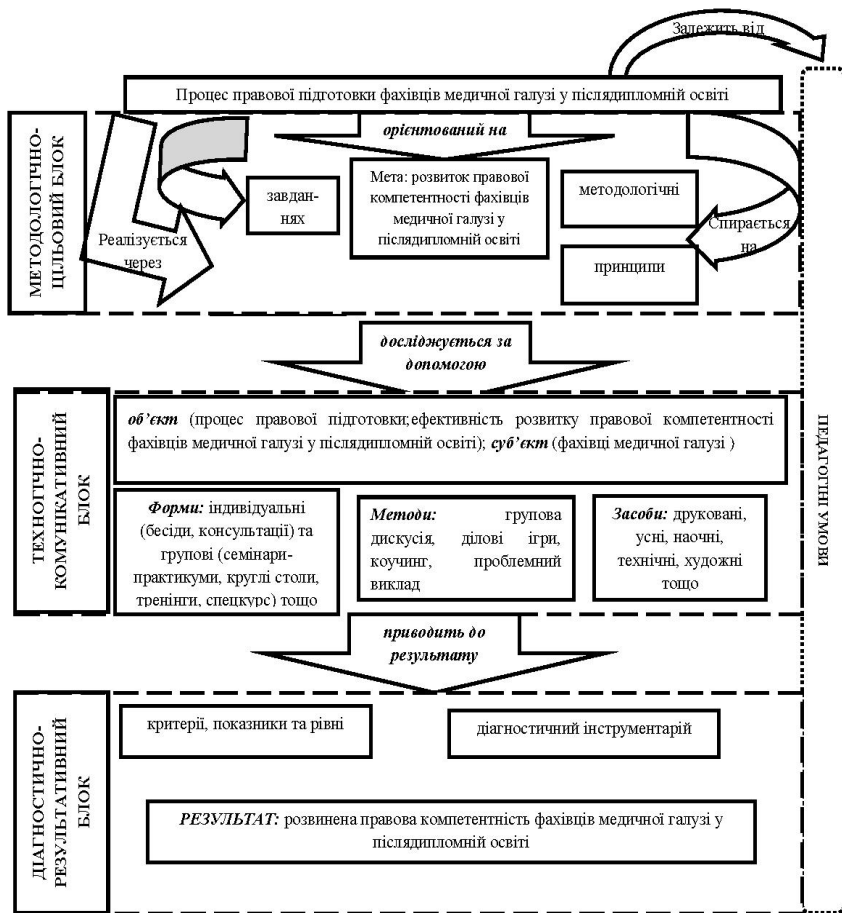

Рис. Структурно-функціональна модель системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті

Дана модель направлена на виконання таких завдань:

1. Аналіз сучасних тенденцій розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

2. Підвищення рівня якості правової компетентності у системі післядипломної освіти для фахівців медичної галузі відповідно сучасним державним та європейським вимогам і стандартам.

3. Здійснення навчально-методичного, правового та психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу у післядипломній освіті для фахівців медичної галузі на основі впровадження сучасних інноваційних технологій.

4. Розуміння фахівцями медичної галузі необхідності підвищення рівня правової компетентності та здійснення постійного самоаналізу й саморозвитку.

5. Сприяння підвищенню рівня правової комунікабельності; нормативно-правових знань, умінь та навичок у власній фаховій діяльності.

6. Формування у фахівців медичної галузі професійно-правових ідеалів, мотивів, включення правових норм у ціннісну особистісну сферу.

7. Розробку валідних кваліметричних методик і методів для діагностики рівня розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

8. Комплексне і системне оцінювання рівня розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Визначено методологічні підходи: компетентнісний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, акмеологічний та системний; принципи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті:

принцип гуманізації – людська особистість визнається найвищою цінністю, а утвердження блага людини є найважливішим критерієм суспільних відносин. В освітньому процесі впровадження цього принципу передбачає перехід від монологу викладача до діалогу його з курсантом, подолання авторитарності, створення умов для саморозвитку та самореалізації, добору відповідних професійно-правових ідеалів, мотивів, включення правових норм у ціннісну особистісну сферу;

принцип діалогу – налаштовує до: розвитку спроможності у фахівців медичної галузі встановлювати необхідні контакти під час про-

фесійної діяльності; взаємонавчання; суспільно-продуктивної роботи у відповідності з правовими нормами і правилами поведінки; сприяє попередженню соціальних конфліктів;

принцип законодавчого забезпечення передбачає правове визначення сторін, суб'єктів та органів соціально-трудових відносин, порядок їх взаємодії, гарантій діяльності, закріплює ряд інших правових засад функціонування [5];

принцип партнерства передбачає відстоювання, захист сторонами своїх інтересів на основі співробітництва, взаємних домовленостей, узгоджень, компромісних рішень [5];

принцип інтегрованості – визнає необхідність поєднання в багатоглядній фаховій компетентності як загальних, у тому числі правової та і фахових (спеціальних) компетентностей.

Функціями розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті є: інформаційно-соціальна, аналітико-когнітивна, діяльнісно-мотиваційна, формувальна-креативна, діагностично-виховна.

Технологічно-комунікативний блок містить об'єкти, суб'єкти, форми, методи та засоби розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Об'єкт розробленої структурно-функціональної моделі є процес і результат розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Суб'єктами розвитку правової компетентності у післядипломній освіті є фахівці медичної галузі – завідувачі відділеннями, лікарі, медичний персонал та інші.

До методів розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті відносимо, такі як: групова дискусія, ділові ігри, коучинг тощо.

Розроблена структурно-функціональна модель досліджується за допомогою наступних форм (індивідуальні бесіди, консультації) та групові (семінари-практикуми, круглі столи, тренінги, спецкурс тощо) та засоби (друковані, усні, наочні, технічні, художні тощо).

Діагностико-результативний блок включає: критерії, показники та рівні розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, діагностичний інструментарій та направлений на виконання мети даної структурно-функціональної моделі (результат).

Визначено критерії та показники: мотиваційно-рефлексивний (мотивація щодо необхідності розвитку правової компетентності; здатність до самоаналізу, саморозвитку правової компетентності (індекс задоволення розвитком правової компетентності); рівень сформованості у фахівців медичної галузі професійно-правових ідеалів, мотивів, включення правових норм у ціннісну особистісну сферу), пізнавально-практичний (рівень володіння знаннями фундаментальних основ права, законодавства України з медичних питань та знаннями правових засад службової діяльності фахівців медичної галузі; уміння використовувати ІКТ для підвищення рівня правових знань; здатність використовувати правові знання на практиці), комунікативно-превентивний (рівень розвиненої правової комунікабельності; уміння аргументувати власні дії щодо попередження та вирішення конфліктних ситуацій (з пацієнтами, колегами, адміністрацією) у межах чинного законодавства; прагнення забезпечити актуальною інформацією з питань правового характеру при спілкуванні з колегами, пацієнтами та іншими) та рівні (креативний (вищий), активний (високий), нормативний (середній)) розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Як діагностичний інструментарій було адаптовано та розроблено: опитувальники щодо виявлення рівня розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті (за мотиваційно-рефлексивним та комунікативно-превентивними критеріями); анкета "Правова комунікабельність"; правові ситуаційні задачі професійної направленості; тести для з'ясування рівня володіння знаннями фундаментальних основ права, законодавства України з медичних питань та знаннями правових засад службової діяльності фахівців медичної галузі (за пізнавально-практичним критерієм); ситуаційні задачі для проведення практичних робіт і кваліметрична модель оцінки

розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Результатом взаємодії компонентів структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті є досягнення мети, а саме: розвинена правова компетентність фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Досягненню даного результату сприятимуть педагогічні умови розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, що визначені на основі аналізу наукових доробок та власного досвіду роботи, а саме: сформована правова компетентність; модель системи даного процесу на засадах інтегрованого підходу; наявність методики вимірювання рівня розвитку даної компетентності; запровадження в освітній процес системи післядипломної освіти інноваційних методів, форм, засобів.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши науково-педагогічну, медичну, методичну, юридичну та спеціальну літературу та результати експериментального дослідження теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті, яка складається із методологічно-цільового, технологічно-комунікативного, діагностично-результативного блоків.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Наступним етапом наукової розвідки стане реалізація структурно-функціональної моделі системи розвитку правової компетентності фахівців медичної галузі у післядипломній освіті.

Список використаної літератури

1. I Всеукраїнський конгрес з медичного права та соціальної політики – крок до формування системи медичного права в нашій державі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://health-ua.com/articles/1835>

2. Іваній О. Структурно-функціональна модель формування правової компетентності майбутнього вчителя / О. Іваній // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – № 4(1). – С. 141–148.

3. Коваленко Д. Проблеми професійно-правової підготовки інженерів-педагогів та шляхи їх вирішення / Д. Коваленко // Проблеми інж.-пед. освіти. – 2009. – № 22/23. – С. 316–322.

4. Матвієнко О. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Матвієнко Олена Валеріївна. – К., 2010. – 496 с.

5. Основи економічної теорії : підручник / А. А. Чухно, П. С. Єщенко, Г. Н. Климко та ін.; за ред. А. А. Чухна. – К. : Вища шк., 2001. – 606 с.

6. Ситянін В. Формування правової компетентності науково-педагогічних працівників вищої школи / В. Ситянін : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04 – Державний вищий навчальний заклад “Університет менеджменту освіти” Національної академії педагогічних наук України. – К., 2010.

7. Харківська А. А. Теоретичні та методичні засади управління інноваційним розвитком вищого навчального педагогічного закладу : дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.06 / Харківська Алла Анатоліївна ; ДЗ “Луганський нац. ун-т імені Т. Шевченка”. – Луганськ, 2012. – 596 с

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Лазарєв М. І.

Харьковский В. С. Теоретическое обоснование структурно-функциональной модели развития правовой компетентности специалистов медицинской отрасли в последипломном образовании

Статья посвящена теоретическому обоснованию структурно-функциональной модели развития правовой компетентности специалистов медицинской отрасли в последипломном образовании.

Автором на основе анализа научно-педагогической, специальной литературы и результатов экспериментального исследования выявлено, что данная модель состоит из трех взаимосвязанных блоков: методологически-целевого, технологически коммуникативного, лечебно-результативного.

Ключевые слова: *правовая компетентность, специалисты медицинской отрасли, последипломное образование, модель.*

Kharkivskiy V. **Theoretical Substantiation of the Structure-Functional Model of Development of Legal Competence of Medical Specialists in Postgraduate Education**

The article is devoted to the theoretical substantiation of the structural-functional model of the development of legal competence of medical specialists in postgraduate education.

The author, on the basis of the analysis of scientific and pedagogical literature, special literature and the results of experimental research, found that this model consists of three interconnected blocks: the methodological and target (meta, task, methodological approaches, principles, functions), technological and communicative (objects, Subjects, forms, methods and means of development of legal competence of medical specialists in postgraduate education), diagnostic and productive (criteria, indicators and levels of development of legal competence of medical specialists the branch in postgraduate education, diagnostic tools, aimed at fulfillment of the objectives of structural and functional model (result)).

The researcher stresses that the effectiveness of the developed model should be ensured by the main circumstances: the performance of the model in general depends on the effectiveness of its components

It is proved that the result of the interaction of components of the structural and functional model of the system of development of legal competence of specialists in the medical sector in postgraduate education is the achievement of the goal, namely: the developed legal competence of medical specialists in postgraduate education

The pedagogical conditions of development of legal competence of medical specialists in postgraduate education, which are determined on the basis of analysis of scientific achievements and own experience, are substantiated, namely: the formed legal competence; Model of the system of this process on the basis of an integrated approach; Availability of a method for measuring the level of development of this competence; Introduction into the educational process of the system of postgraduate education of innovative methods, forms, means.

Keywords: *legal competence, specialists in the medical industry, postgraduate education, model.*